

ІННОВАЦІЙНА ЛЮДИНА ТА СУСПІЛЬСТВО: НОВІТНІ РОЗРОБКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія педагогічних наук України, відповідаючи на нагальні суспільні потреби і перетворення, послідовно спрямовувала та модернізувала діяльність щодо науково-методологічного і методичного забезпечення розвитку національної системи освіти, здійснення комплексних фундаментальних і прикладних наукових досліджень із актуальних проблем усіх ланок освіти, педагогіки і психології, найповнішого використання та відтворення інтелектуального, інноваційного та культурного потенціалу українського народу, утвердження універсальних людських і кращих національних цінностей з урахуванням перспектив розвитку українського суспільства в умовах європейської інтеграції і світової глобалізації.

Діяльність НАПН України провадиться відповідно до європейського вибору українських громадян, упровадження положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, виконання проектів програми Еразмус+ у сфері вищої і професійної освіти та підготовки, Рамкової програми Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020», розроблення і реалізації законодавства нового покоління про вищу освіту, наукову і науково-технічну діяльність, Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020».

Новими важливими науковими результатами діяльності НАПН України є розроблення провідних напрямів, змісту, форм, науково-методичного забезпечення організації і здійснення національно-патріотичного і військово-патріотичного виховання дітей та молоді як складової загальнопедагогічного процесу у навчальних закладах різних типів, їх конкретизація у «Плані дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр.», «Заходах Національної академії педагогічних наук України з виконання Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016–2020 роки», Програмі спільної діяльності МОН та НАПН України.

Значним науково-педагогічним і практичним здобутком Академії є соціальна ефективність отриманих результатів досліджень, присвячених обґрунтуванню й розробленню навчально-виховних технологій, спрямованих на виховання дітей та учнівської молоді у різних типах навчальних закладів. Вони включають цілий спектр сучасних виховних технологій, зокрема національно-патріотичного, морального, художньо-естетичного, екологічного і трудового виховання дітей та молоді.

Перспективні результати здобуто в галузі психології, вікової фізіології та дефектології, зокрема розроблено концепцію та обґрунтовано основний механізм самопроектування у дискурсивному просторі особистості. Орієнтація на особистісний розвиток людини передбачила необхідність відстеження траєкторій і напрямів розвитку вітчизняного соціально-психологічного знання, що стало підґрунтям для розроблення моделі громадянської освіти в школі як проекту української національної школи з оновленими суб'єкт-вчинковими пріоритетами, з відповідними методиками формування громадянської позиції учнівської молоді. Оновлено концепцію впровадження медіаосвіти в Україні та запропоновано ефективні стратегії її упровадження в школі. Створено соціально-психологічну теорію рефлексивної саморегуляції взаємодії з медіареальністю, уточнено вікову періодизацію медіаризиків в умовах гібридної війни. Практичну цінність мають розроблені наукові принципи захисту психологічного благополуччя дитини, залученої до медіавиробництва, та схарактеризовані успішні комунікативні стратегії і тактики у просторі діалогу, виокремлені умови успішного розгортання діалогічної взаємодії.

Психолого-педагогічній практиці запропоновано розроблені наукові та організаційно-методичні засади і визначені пріоритетні напрями вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти. Обґрунтовано основні форми організаційних технологій у діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій щодо збереження здоров'я учнів. Розроблено та апробовано дві методики: психолого-педагогічного вивчення дітей молодшого дошкільного віку та діагностики інтелектуального розвитку підлітків. Розроблено програму психолого-педагогічного вивчення дітей з різними видами порушень психофізичного розвитку під час їх комплексного обстеження в умовах психолого-медико-педагогічних консультацій.

Нові результати здобуто у дослідженні проблем загальної середньої освіти. Обґрунтовано засади формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантного і варіативного складників і здійснення інтегрованого навчання природознавства в старшій школі, побудованого за модульним принципом. Розроблено концепцію принципово нового навчального плану старшої школи згідно з новими підходами до профільного навчання, яку реалізовано у підготовленому спільно з МОН України проекті такого плану.

З урахуванням європейського досвіду запропоновано форми виявлення й оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу, підготовлено рекомендації вітчизняним фахівцям у галузі освітньої політики з цієї проблеми. Створено низку нових підручників із більшості навчальних предметів для 9 класу ЗНЗ. Розроблено концепцію створення інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж, обґрунтовано модель хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічного ВНЗ.

Теорію і практику роботи з обдарованими дітьми збагачено узагальненою моделлю управління розвитком академічної обдарованості старшокласників, яка ґрунтується на системно-інформаційній кваліметрії і теорії прийняття рішень.

Забезпечено науковий супровід професійної освіти і освіти дорослих, зокрема розроблено нові стандарти професій: підготовлено проект методичних рекомендацій щодо розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій і розроблено проекти трьох державних стандартів професійно-технічної освіти з робітничих професій на основі компетентнісного підходу. Розроблено Концепцію освітнього маркетингу в системі професійно-технічної освіти. Підготовлено «Тезаурус професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу». Розроблено та впроваджено систему консультування з професійної кар'єри учнів ПТНЗ. Сформульовано концептуальні засади впровадження дистанційного професійного навчання. Запропоновано перспективні напрями адаптації прогресивного зарубіжного досвіду освіти дорослих.

Серед важливих результатів досліджень у галузі вищої освіти встановлено, що, як у світовій практиці, так і в Україні відбувається трансформація підходів до університетської освіти та науки, за якими заклади та їх окремі підрозділи все більше конкурують за ресурси на регіональному, національному і світовому рівні. При цьому кошти державних бюджетів країн, як правило, не можуть забезпечити у повному обсязі потреби розвитку університетів в умовах конкуренції, що стає все більш критичним і для нашої країни. Дослідження підтверджують, що сучасні університети активно напроцьовують нові методи та засоби вирішення проблем виживання, конкуренції і розвитку на засадах підприємництва, маючи на увазі не просто «діяльність щодо отримання прибутку», а досягнення результатів на засадах ініціативності, креативності та відповідальності.

Процес реформування системи вищої освіти як важливого та багатокомпонентного об'єкта соціальної реальності, насамперед, має спиратись на вдосконалену правову базу, яка імплементує базові засади правового поля європейського освітнього простору і зберігає та відроджує національні освітянські традиції. Це дає можливість поєднувати історичний досвід із сучасними підходами, надаючи актуальності багатьом трендам освітньої діяльності, зокрема щодо самостійності навчальних закладів.

Інноваційна людина формується з дитинства

З'ясовано, що міжнародна стандартна класифікація освіти використовується як інструмент для групування показників статистики освіти за освітніми рівнями (ступенями). Система класифікації розроблена як усеосяжний статистичний опис національних систем освіти та методології для оцінювання національних систем освіти порівняно зі співставними міжнародними рівнями. Класифікації є багатоцільовою системою, призначеною для полегшення аналізу політики в галузі освіти та прийняття рішень незалежно від структури будь-якої освітньої системи.

Учені Академії постійно залучалися до розроблення та експертизи законодавчих і нормативно-правових актів, спрямованих на ефективне функціонування системи освіти, розвиток соціальної сфери держави. Загалом упродовж 2012–2016 рр. до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, МОН України, інших міністерств і відомств, а також до НАН України і галузевих національних академій наук підготовлено і подано близько шестисот аналітичних матеріалів, експертних оцінок і пропозицій до проектів законодавчих і нормативно-правових документів. Зокрема, це 238 пропозицій до законопроектів щодо розроблення та доопрацювання законів України «Про освіту», «Про професійну освіту» та реалізації законів України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» тощо. Наукові працівники НАПН України готували інформаційно-аналітичні матеріали та брали участь у 15 парламентських слуханнях, зокрема в 2016 р: «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення», «Про стан та перспективи фінансування освіти і науки в Україні»; виїзних засідань Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти в Миколаївську область та Луганську область з питань роботи органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо дотримання законодавства України про освіту для забезпечення функціонування та якості дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної й вищої освіти та ін. Учені Академії подали понад триста інформаційно-аналітичних і довідково-статистичних матеріалів до Кабінету Міністрів України, а також до щорічної Державної доповіді про становище дітей в Україні та Державної доповіді про становище молоді в Україні.

З метою перетворення навчання протягом життя на реальність, підвищення якості і результативності освіти та професійної підготовки наукові установи НАПН України у 2012–2016 рр. активізували свою участь у міжнародних наукових заходах, проєктах і програмах Європейського Союзу, Світового банку, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського фонду підготовки, Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради в Україні, Представництва DVV International в Україні та інших впливових міжнародних організацій і фондів, співпрацю з науковими установами і навчальними закладами Білорусі, Болгарії, Казахстану, Молдови, Польщі, Фінляндії, Австрії, Естонії, Латвії, Литви, Киргизії, Китаю, Португалії, Словаччини, Чехії, Угорщини, Франції, Німеччини, Румунії, Сполучених Штатів Америки, Ізраїлю, Іспанії, Швеції, Канади, Японії та інших зарубіжних країн у рамках 25 угод про співробітництво, укладених Академією, та сотень угод, укладених безпосередньо академічними установами з науковими установами, навчальними закладами зарубіжних країн і міжнародними організаціями. Наукові установи НАПН України та окремі науковці здійснюють експертну діяльність і є членами багатьох міжнародних організацій.

З метою імплементації Закону України «Про вищу освіту» та реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу активізувалась участь наукових установ у реалізації понад 50 проєктів і програм міжнародних організацій і фондів, зокрема рамкової програми Європейського Союзу з науки та інновацій «Горизонт 2020», у міжнародних наукових заходах в Україні та за її межами. Також активізувалась діяльність щодо включення наукових видань до міжнародних наукометричних баз даних, у разі збільшилася кількість публікацій науковців у зарубіжних наукових виданнях, у тому числі й англomовних.

За результатами розгляду пропозиції НАПН України ЮНЕСКО прийнято рішення про відкриття кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, про що укладено відповідну Угоду між ЮНЕСКО та НАПН України.

Ураховуючи вагомий внесок В.О. Сухомлинського у розвиток світової педагогічної науки і практики, підготовлено відповідний комплект документів і направлено звернення до ЮНЕСКО про включення відзначення 100-річчя від дня його народження до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО на 2018 р. З метою участі в реалізації програми ЮНЕСКО «Пам'ять світу» до ЮНЕСКО надіслано заявку щодо включення до Міжнародного реєстру «Пам'ять світу» колекції «Шкільні підручники та навчальні посібники» — частина наукового об'єкта «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напрямку XIX–XX століття» Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В.О. Сухомлинського, що становить національне надбання України.

До найвагоміших результатів діяльності **Відділення загальної педагогіки та філософії освіти**

НАПН України, що сприяють розвитку інноваційних процесів у психолого-педагогічній науці та освітній практиці, належать:

- обґрунтування найперспективніших напрямів міждисциплінарних досліджень, зокрема світоглядних, парадигмальних засад побудови і функціонування освітнього простору як важливого структурного складника соціуму; розроблення філософії сучасної освіти на основі визнання пріоритету індивідуального духовного розвитку творчої соціально активної самодостатньої особистості, націленої на інноваційну діяльність; розкриття сутності провідних детермінант дитиноцентризму через характеристики концептуальних засад педагогічних впливів на особистість з метою максимального розвитку її творчих можливостей. Для практичного застосування результатів здійснених досліджень опубліковано базовий підручник для студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації «Педагогіка», посібник «Світ знання: людина, наука, освіта» (акад. В.Г. Кремень);
- теоретичне обґрунтування розвитку освітології — інноваційного міждисциплінарного напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти та системного психолого-педагогічного знання на філософсько-культурологічних і духовно-моральних засадах у системі управлінських, дидактичних, виховних компонентів, спрямованих на творчий розвиток особистості; визначення й характеристика основних типів міждисциплінарності наукових досліджень в галузі педагогіки на рівні широкої міждисциплінарності, (акад. В.О. Огнев'юк); розроблено, експериментально апробовано та впроваджено міждисциплінарну навчальну програму «Експертна діяльність у забезпеченні якості освіти», монографії «Акме-педагогіка: інтерактивне навчання дорослих», навчальних посібників: «Теорія і практика вищої освіти», «Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи», навчальних програм: «Освітня програма підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету», «Методологія досліджень в галузі освіти» (академіки В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва);
- розкриття історичного розвитку педагогічної науки, що охоплює дві взаємопов'язані підсистеми: наукознавчий аспект (розвиток теоретико-методологічних питань педагогіки) та історію освітніх практик (вивчення освітніх явищ і процесів); класифікація, систематизація, диференціація різних текстів та контекстів В.О. Сухомлинського з метою їх наближення до актуальних питань життєдіяльності дитини в цілому та шкільної педагогіки. За результатами наукової діяльності опубліковано книгу «Василь Сухомлинський. Я розповім вам казку. Філософія для дітей» (акад. О.В. Сухомлинська);
- дослідження актуальної ретроспективної тематики становлення і розвитку педагогічної науки і освітньої практики у руслі інтелектуальної історії, мікроісторії, регіоналістики та на засадах

- інтердисциплінарності, дослідження такого освітнього мегафеномену, як індивідуалізація й диференціація у навчально-виховному процесі середньої школи України, що сприяє реалізації інноваційної концепції «Нової української школи», поєднанню інноваційного з історичним досвідом української освіти. Результатами дослідження стали монографія «Диференційований підхід в історії української школи (кінець XIX — перша третина XX ст.)», посібник «Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х — 80-ті рр. XX ст.)» (відділ історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, керівник — д-р пед. наук, проф. Н.П. Дічек);
- вивчення й систематизація внеску видатних українських діячів культури у розвиток української національної освіти через екстраполяцію української національної ідеї у розвиток культури, трансформації наукової думки і освіти. Результат — публікація авторської енциклопедії «Михайло Грушевський у Москві», що завершила трилогію про перебування видатних українців Т. Шевченка, М. Гоголя, М. Грушевського в Москві. Ці праці мають велике практичне значення для сучасного інноваційного національно-державного будівництва в Україні, громадсько-політичного життя й побудови подальших стосунків з Росією в умовах її агресивної політики (акад. В.Ю. Мельниченко, член-кор. О.О. Рафальський);
 - дослідження теоретико-методологічних засад цілісного розвитку сучасної педагогічної науки, її виходу на якісно новий методологічний рівень, що відповідає світовим тенденціям. Практичне значення мають організація і проведення щорічного семінару-практикуму «Педагогічна компаративістика» (відділ порівняльної педагогіки Інститут педагогіки НАПН України, керівник — д-р пед. наук, проф. О.І. Локшина);
 - виокремлення та характеристика чинників і закономірностей соціалізації дітей та молоді у широкому середовищному вимірі, що має важливе значення для розроблення інноваційних виховних проєктів і стратегій, метою яких є формування інноваційної особистості у всіх періодах свого зростання й розвитку. Значна увага надається розробленню інноваційних технологій профілактики девіантної поведінки, збереження здоров'я дітей і молоді, дитячої бездоглядності, тобто реаліям сучасного українського суспільства (академіки І.Д. Бех, В.Г. Кузь, члени-кор. А.М. Бойко, В.Г. Бутенко, Г.В. Терещук, В.М. Хайруліна).
- У межах Відділення створено й функціонують наукові школи: «Історія педагогіки та освіти» (акад. О.В. Сухомлинська), «Дослідження проблем неперервної професійної освіти» (акад. С.О. Сисоєва), «Особистісно-орієнтоване виховання» (акад. І.Д. Бех), «Позашкільна освіта і виховання» (Г.П. Пустовіт), «Превентивне виховання дітей та учнівської молоді» (д-р пед. наук, проф. В.М. Оржеховська), «Інтегрована мистецька освіта та художньо-естетичне виховання

школярів» (д-р пед. наук, проф. Н.Є. Миропольська), «Цілісне проживання дошкільником особистісного буття» (д-р пед. наук, проф. О.Л. Кононко).

Окреме і досить важливе місце в інноваційній діяльності Відділення посідають питання розроблення й упровадження у практику науково-методичних матеріалів з національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Пріоритетну увагу в останні роки було приділено військово-патріотичному вихованню старшокласників і підготовці молоді до захисту Вітчизни, «групам ризику», дітям переселенців із тимчасово окупованого Криму та зони АТО, а також дітей та молоді з особливими потребами (академіки В.Д. Будаєв, В.С. Курило).

Особливої значущості в діяльності Відділення набула проблема національного та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в сучасних умовах нестабільного суспільного життя, окупації українських територій сусідньою державою, збройного конфлікту у східних регіонах України. Умовами військово-патріотичного виховання учнів ЗНЗ визначено впровадження розроблених сучасних інноваційних тренінгових технологій підготовки педагогів до національно-патріотичного виховання та методик військово-патріотичного виховання, які сприяють підвищенню ефективності виховного процесу в загальноосвітніх школах, позашкільних навчальних закладах та військово-патріотичних об'єднаннях (Інститут проблем виховання НАПН України). Продуктивним є засвоєння учнями наукових знань з історії рідної школи, місцевості, України; обізнаність із формами військово-патріотичної роботи (туристські походи, військово-спортивні ігри, змагання); усвідомленість сутності «військово-патріотичного виховання»; розвиток мотивації здобувати військові професії та бажання проходити службу в Збройних Силах України; забезпечення емоційно-ціннісного впливу на учнів з метою формування позитивного почуття від ігор «Хортинг-Патріот» і «Сокіл» («Джурра»); організація туристських походів місцями бойової слави, проведення тренувань у спортивних секціях з хортингу з метою реалізації своїх особистісних якостей під час спортивних змагань (акад. І.Д. Бех, Інститут проблем виховання НАПН України).

Здійснено експериментальну апробацію технологій диференційованого навчання й виховання студентів і підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в ЗНЗ за умови застосування різних варіантів модульної організації навчально-пізнавальної і практичної діяльності студентів у сучасних умовах модернізації національної системи вищої освіти (акад. І.Ф. Прокопенко, члени-кор. В.І. Євдокімов, В.І. Лозова, Г.В. Троїцько); розроблено й упроваджено в практику теоретико-прикладні засади зовнішнього незалежного оцінювання для розбудови Національної системи моніторингу якості освіти в Україні, у ході якого визначено й обґрунтовано запровадження критеріального підходу до результатів зовнішнього незалежного тестування за умови ефективного використання інтелектуальних й організаційних можливостей регіонального центру оцінювання якості освіти для моніторингових досліджень (чл.-кор. О.Л. Сидоренко).

Обговорення проблем позашкілля в НАПН України

Визначено й запроваджено інноваційні підходи до підвищення ефективності управління навчальними закладами, в яких особливо інтенсивно впродовж останніх років відбуваються різні зміни. Відділення зосереджує увагу на дослідженні механізмів прогнозування й моніторингу діяльності закладів освіти через цілепокладання, інноватику, цілісний і системний підходи до реформування діяльності закладів освіти та напрямів оновлення системи освіти й розроблення ефективних засобів її інтеграції в європейський освітній простір. Апробовано й упроваджено в практику критерії й механізми результативного та ефективного управління якістю викладання у вищій школі в умовах модернізації освіти (академіки В. І. Луговий, В. І. Бондар).

Розроблено й експериментально апробовано моделі та організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку ЗНЗ. За результатами дослідження опубліковано монографію «Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів», навчально-методичний посібник «Теорія і практика діяльності загальноосвітніх закладів нового типу в Україні» (відділ інновацій та стратегій розвитку Інституту педагогіки НАПН України, керівник — канд. пед. наук, ст. наук співр. Д. О. Пузіков).

Обґрунтовано інноваційну парадигму інформаційного менеджменту в сфері освіти, розроблено першу ліцензійну комп'ютерну програму «Автоматизована система управління «Школа» (АСУ) (Л. М. Калініна, С. І. Карп, С. С. Петровський). Технологію АСУ впроваджено на всеукраїнському рівні у практику роботи управлінь освіти і науки Миколаївської та Рівненської облдержадміністрацій, управлінь освіти Миколаївської, Черкаської, Чернігівської, Херсонської та Хмельницької міських рад; управлінь освіти Дзержинської та Фрунзенської районних рад у м. Харкові; відділу освіти Каховської та Кам'янець-Подільської міських рад та 300 експериментальних шкіл. АСУ «Школа» після широкої апробації схвалена до використання МОН України і внесена до реєстру навчальних комп'ютерних програм в Україні.

Розвиток інноваційної людини в інформаційному суспільстві забезпечується шляхом запровадження в освітній простір школи концептуальних засад стратегічного та інноваційного менеджменту в сфері освіти, моделей інноваційного розвитку закладів освіти різного

типу, «стратегічного набору» інноваційного розвитку шкіл, розроблених Л. М. Калініною, О. М. Онаць, Л. І. Парашенко та відображених у збірнику наукових праць: «Стратегії управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства». У процесі всеукраїнських експериментів (2000–2016) обґрунтовано та практично впроваджено моделі інноваційного розвитку експериментальних шкіл: Херсонського обласного ліцею, спеціалізованої школи «Академія дитячої творчості», Київського ліцею бізнесу, Володимирецького колегіуму Рівненської області, полілінгвістичної школи (СІШ № 41 I–III ступенів імені З. К. Слюсаренка м. Києва), навчально-виховного комплексу на засадах інноваційного та інформаційного менеджменту (Хмельницький НВК № 2), модель організаційної культури гуманітарної гімназії (гімназія № 117 імені Л. Українки з поглибленим вивченням іноземних мов м. Києва) (відділ економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України, керівник — д-р пед. наук, проф. Л. М. Калініна).

На прикладі діяльності окремих шкіл сільської місцевості гірських районів України теоретично обґрунтовано, розроблено й запроваджено у практику авторську інноваційну дидактично-методичну модель сучасної сільської школи (Гуцульський регіон) та модель особистісного розвитку дитини на засадах духовно-моральної культури українського народу. Опубліковано посібник «Люблю тебе, Гуцульщино!» та електронний посібник «Національно-патріотичне виховання дітей і молоді на засадах етнопедагогіки» (член-кор. В. П. Лосюк).

Важливе місце в інноваційній діяльності Відділення належить Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського — науково-дослідній установі, національному галузевому книгосховищу, всеукраїнському науково-інформаційному, координаційному і науково-методичному центру бібліотек освітянської галузі. Серед новітніх розробок Бібліотеки — Науково-педагогічна електронна бібліотека ДНПБ, віртуальний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу», сучасні підходи до реформування бібліотечної справи в Україні, розвитку системи стратегічного управління бібліотекою й ролі управлінського персоналу в активізації інноваційної діяльності книгозбірень, використання веб-технологій і RFID-технологій в обслуговуванні користувачів, розвитку медіакомунікацій у бібліотеках. Сьогодні у ДНПБ імені В. О. Сухомлинського надається тестовий доступ до наукометричних баз даних, відкрито Пункт європейської інформації за підтримки програми ЄС Еразмус (Жан Моне) (член-кор. Л. Д. Березівська).

Окремим і суттєвим напрямом роботи Відділення є науковий супровід діяльності чотирьох науково-дослідних центрів, що функціонують при Відділенні на засадах самофінансування.

Науково-дослідним центром проблем соціальної педагогіки і соціальної роботи (спільно з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка, керівник — д-р пед. наук, проф. С. Я. Харченко) роз-

роблено й упроваджено ефективні інноваційні технології психологічної реабілітації та соціальної допомоги сім'ям зі складними життєвими обставинами та сім'ям внутрішньо переміщених осіб із зони проведення АТО, а також сім'ями із дітьми, що залишилися на окупованій території. Здійснюється супровід соціальних проєктів: «Укріплення громад для забезпечення потреб вразливих сімей на півночі Луганської області» (за підтримки ЮНІСЕФ) та «Надання кваліфікованих соціально-психологічних послуг внутрішньо переміщеним дітям та сім'ям у Старобільську та Сєверодонецьку Луганської області» (за підтримки Уряду Японії та Програми розвитку ООН в Україні).

У Науково-дослідному центрі проблем гендерної освіти й виховання учнівської та студентської молоді (спільно з Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка, керівник — акад. В.П. Кравець) розроблено гендерний підхід та імплементовано до соціогуманітарного простору «навчальний заклад—родина—громада». Розробку здійснено на засадах людиноцентристської парадигми задля прогностики вирівнювання можливостей самореалізації нової генерації громадян України в умовах євроінтеграції та формування егалітарного світогляду, гендерної компетентності, чутливості та толерантності в учнівської та студентської молоді як демократичних стратегій мислення. Для практичного застосування опубліковано монографію «Становлення культури життєвого самовизначення сучасної молоді: психологічна теорія і практика» та навчальні посібники для студентів педагогічних ВНЗ «Сексуальна педагогіка», «Основи здоров'я».

У Науково-методичному центрі інноваційних технологій виховного процесу (спільно з Рівненським державним гуманітарним університетом, керівник — д-р пед. наук, проф. О.Б. Петренко) розроблено та впроваджено інноваційні технології виховання, науково-методичне забезпечення в галузі теорії і методики виховання для ЗНЗ і ВНЗ, зокрема: лекційний курс з «Історії педагогіки», навчально-методичні комплекси: «Теорія і методика виховання», «Інноваційна діяльність класного керівника», «Гендерний підхід в освіті й вихованні» «Інноваційні технології громадянського і національно-патріотичного виховання студентської молоді» та ін.

У Науково-дослідному центрі педагогічного краєзнавства (спільно з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, керівник — д-р пед. наук, проф. Н.М. Коляда) здійснено теоретичне узагальнення проблем зародження й розвитку педагогічного краєзнавства, дитячого руху в педагогічній періодиці України, висвітлено історію становлення та розвитку періодичних видань України в контексті політики соціального виховання, полікультурної освіти у працях українських і зарубіжних учених; науково-педагогічної та реформаторської діяльності видатних українських педагогів та освітян; соціально-правової підтримки особистості в сучасному українському суспільстві; виховання патріотичних почуттів у дітей та лінгводидактичні основи розвитку мислення дитини

у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. Для практичного застосування у педагогічній практиці ВНЗ опубліковано монографії: «Проблеми дитячого руху в педагогічній періодиці України (20 — початок 30-х рр. XX ст.)», «Всеукраїнський Пролеткульт: освітньо-просвітницька та культуротворча діяльність (1917–1932)», «Організаційно-педагогічні засади ліквідації неписьменності в Україні в 1920–1927 роках».

Пріоритетними у науково-дослідній, організаційній діяльності **Відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України** є забезпечення зростання якості теоретичних і методичних розробок, здійснення активного пошуку шляхів розв'язання завдань соціально-психологічного супроводу освітніх реформ, а також вирішення проблем гармонізації цілісного психічного розвитку особистості, її навчання та виховання в умовах реформування освіти та трансформації суспільства.

Необхідність відповіді на надзвичайно актуальні виклики суспільних запитів, пов'язаних із суспільно-політичною кризою, військовим конфліктом на Сході України, диктує свої пріоритети у дослідженнях, проте це не зменшило зусилля вчених щодо розв'язання традиційних завдань: здійснення соціально-психологічного супроводу освітніх реформ; розроблення та апробації інноваційних моделей організації й методичного забезпечення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти тощо.

Перед науковцями Відділення стоять стратегічні завдання досягнення високого рівня наукових досліджень і спрямування їх в інноваційне русло, проведення масштабних експериментів всеукраїнського рівня. Одним із таких напрямів роботи (наукові керівники — акад. С.Д. Максименко; д-р психол. наук, проф. О.М. Кокун; канд. психол. наук, доцент Н.М. Панасенко; канд. філос. наук, доцент Д.Г. Кравченко, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України) є запровадження дослідно-експериментальної роботи за темою «Психолого-педагогічні засади інноваційних технологій розвитку особистості». Практичне значення цього проєкту полягає у підготовці конкурентоздатної молоді до вимог сучасного та майбутнього інформаційного суспільства.

Інноваційні методики розробляються і запроваджуються Українським науково-методичним центром практичної і соціальної роботи (директор — д-р психол. наук, проф. В.Г. Панок). Останні методичні розробки дозволяють діагностувати, а також формувати у старшокласників спрямованість на майбутній професійний успіх (І.І. Ткачук).

На оновлення відповідно до викликів сьогодення теоретичних засад і методичного інструментарію соціально-психологічної науки спрямовує свою роботу Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (директор — чл.-кор. М.М. Слюсаревський), а саме на пошук шляхів якомога повнішого задоволення суспільних запитів, протидію негативним психічним явищам, спричиненим зовнішньою воєнною агресією проти України,

формування позитивної громадської думки щодо освітніх реформ, упровадження в навчально-виховний процес психологічно обґрунтованих інновацій, зокрема пов'язаних з потребою кардинального підвищення рівня медіаграмотності дітей та молоді і суспільства в цілому як складової інформаційної безпеки.

Окремий напрям досліджень науковців Відділення, представлений науково-методологічним забезпеченням реформування змісту освіти дітей з особливими потребами, у тому числі інвалідів, оновлено з урахуванням сучасних соціокультурних реалій. Теоретичні та методичні засади корекційно-розвиткової роботи покладено в основу розроблення сучасного модернізованого програмно-методичного забезпечення навчання дітей різних вікових груп. Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України (директор — акад. В.В. Засенко) спільно з творчими колективами практиків у всіх регіонах України проводиться науково-експериментальна діяльність з розроблення та впровадження науково-методичних засад освіти дітей з особливими потребами, зокрема впровадження інклюзивної освіти, жестової мови як засобу навчання нечуючих, корекційно-розвивальних технологій навчання дітей з аутизмом, складними порушеннями, порушеннями психофізичного розвитку, технологій діагностування засобами інформаційно-комп'ютерних технологій та ін. Фахівцями Інституту спільно з практичними працівниками під егідою МОН України розроблено Державний стандарт освіти для дітей з особливими потребам, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами, корекційно-розвивальні програми для всіх нозологій дітей з особливими потребами, а також підручники та навчально-дидактичні матеріали для навчання дошкільників і школярів з особливими потребами в умовах спеціального та інклюзивного навчання.

Інститут здійснює наукове керівництво та бере участь у міжнародних проектах, зокрема: із залучення дітей із синдромом Дауна до загальноосвітнього простору («Перспектива 21/1»); удосконалення логопедичних технологій для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та мовлення («Рука-мозок») та ін.; забезпечує науково-методичний супровід Всеукраїнського науково-пе-

дагогічного експерименту «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області». Функціонує «Школа інклюзивної освіти», в рамках якої проводяться тренінги, у т.ч. в режимі он-лайн, майстер-класи для різнопрофільних фахівців, зокрема з розроблення ІПР, технологій наставництва, диференційованого викладання та оцінювання тощо.

Відділення загальної середньої освіти НАПН України. Формування інноваційної людини передбачає насамперед зміну освітньої парадигми з інформаційно-репродуктивного типу, який спрямований головним чином на засвоєння певної суми знань, на компетентісно-діяльнісний, для якого характерною є активність суб'єкта навчання в здобутті знань, умінь і ціннісних ставлень. Така трансформація освітньої парадигми вимагає перегляду методології освітнього процесу, зокрема диверсифікації цілей і модернізації змісту освіти, запровадження нових методів і технологій навчання, створення відповідного комп'ютерно орієнтованого навчального середовища, використання адекватних процедур оцінювання освітніх результатів тощо.

Глобалізаційні виклики сьогодення спричиняють необхідність наднаціонального узгодження головних параметрів функціонування загальноосвітньої школи — мети, змісту, організації та результатів навчання відповідно до міжнародних тенденцій розвитку освіти: — включення загальної середньої освіти і передшкільної підготовки до обов'язкової освіти; — продовження терміну навчання в середній школі, що зумовлює продовження уніфікованих базових навчальних циклів, а також підвищення вікової планки, досягнувши яку молоді люди здатні свідомо обрати галузь фахової спеціалізації; — модернізація змісту освіти на компетентісних та інтеграційних засадах через запровадження компетентісно орієнтованих стандартів, які характеризуються відходом від традиційної «предметності» в реалізації змісту освіти; — створення нових організаційно-педагогічних систем, які розширюють можливості вільного переміщення учнів між різноманітними освітніми та професійними напрямками підготовки; — трансформація профільного навчання в школі у багатокomпонентну модель поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки, де кожен учень може обрати власну траєкторію здобуття загальної середньої освіти у поєднанні зі здобуттям професії.

Основою цих перетворень має стати зміст і технології навчання. Детермінантами формування змісту середньої освіти є потреби суспільства й особистості, орієнтація освіти на перспективи розвитку науки, техніки, виробництва, сфери послуг, формування в учнівської молоді життєствердного образу світу тощо. Модернізація змісту загальної середньої освіти здійснюється відповідно до таких основних пріоритетів — особистісної та компетентісної орієнтованості, спрямованості на гармонійний розвиток особистості, гуманітаризації, фундаменталізації, міжпредметної інтеграції, доступності, посилення

Участь у Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології

Реформа освіти потребує всебічного обговорення

діяльнісного і креативного складників змісту, громадянського і національно-патріотичного виховання.

На основі зазначених підходів у школі утверджується новий тип навчання — інноваційне, яке, на відміну від традиційного, націлене в основному на освоєння і підтримку наявних здобутків цивілізації, формує особистість, здатну вносити інноваційні зміни в існуючу культуру й середовище, успішно розв'язувати проблемні ситуації, які постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством. Таке навчання передбачає постійне залучення учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності, що характеризується інтенсивною багатосторонньою комунікацією суб'єктів діяльності, обміном інформацією, результатами діяльності учнів між собою і вчителем.

Сучасний етап інформаційного забезпечення освітнього процесу в школі передбачає диверсифікацію джерел здобуття знань і формування компетентностей людини, урізноманітнення способів пошуку, оброблення й представлення інформації, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Чільне місце тут продовжують посідати шкільні бібліотеки, які зі звичайних книгосховищ трансформуються в ресурсні центри і локальні бази знань навчального закладу.

Школа вибудовує власне інформаційно-освітнє середовище, в якому провідна роль належить широкому використанню інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, формуванні ІКТ-компетентностей усіх суб'єктів освітнього процесу. Забезпечується широке впровадження технологій електронного дистанційного навчання.

Таким чином, ключовим етапом формування нової інноваційної людини має стати середня загальноосвітня школа, яка закладає основи інноваційного мислення й інноваційної культури особистості, створює умови для її саморозвитку і самореалізації упродовж життя.

Пріоритетом діяльності віднесених до **Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України** підвідомчих установ Академії визначено орієнтацію на інноваційну діяльність, що виявлялася в науковому супроводі експериментальної роботи в професійних навчальних закладах різних типів. Відділення надає наукову допомогу підвідомчим установам в організації експериментальної роботи безпосередньо в ПТНЗ.

Відділенням, Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України (директор — акад. В.О. Радкевич) розроблено систему наукового супроводу розвитку вітчизняної професійної освіти за п'ятьма пріоритетними напрямками: модернізації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; управління розвитком професійної освіти в умовах децентралізації; запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійну освіту та створення інформаційно-освітнього середовища професійних навчальних закладів; підготовки молоді до проектування та реалізації професійної кар'єри; імплементації прогресивних ідей професійної освіти країн Європейського Союзу у розвиток національної системи професійної освіти і навчання.

Відділенням та Інститутом здійснюється активна міжнародна діяльність. Співробітники Інституту беруть участь у двох міжнародних проектах: «Екологічна освіта в Білорусі, Росії й Україні» та «Удосконалення практико орієнтованої підготовки викладачів професійної освіти і навчання». Продовжується активне співробітництво з Goethe-Institut в Україні та Федеральним інститутом професійної освіти і навчання Німеччини. Здійснено ряд важливих заходів: стажування з питань дидактичних аспектів розроблення та впровадження дистанційних курсів з розвитку екологічної компетентності педагогічних працівників професійної школи «Дидактичні аспекти розроблення та впровадження дистанційних курсів» (м. Падерборн, Німеччина). Федеральний інститут професійної освіти і навчання Німеччини спільно з Центром досліджень освіти, навчання і працевлаштування Франції за участю Інституту провели у м. Брюсселі (Бельгія) Першу міжнародну конференцію за темою «Зв'язок професійної освіти і ринку праці: європейські перспективи». Учасниками конференції засновано європейський консорціум науково-дослідних інститутів сфери професійної освіти і навчання. Інститут став єдиним учасником цього консорціуму з-поміж усіх пострадянських країн.

Відділенням НАПН України та Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих (директор — чл.-кор. А.Б. Лук'янова) розроблено Концепцію розвитку освіти дорослих в Україні, обґрунтовано «Стратегію розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення». Створено Психологічний

Участь у заходах, присвячених Міжнародним дням освіти дорослих на Львівщині

консультативно-тренінговий центр для надання психологічної допомоги різним категоріям дорослого населення, центри педагогічної майстерності, що сприяють розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності вчителя.

Створено недержавну Громадську спілку «Українська асоціація освіти дорослих» (2015), яку прийнято у члени Європейської асоціації освіти дорослих (2016) та Громадської організації «Культурно-освітня ініціатива» (2016). Метою діяльності цих громадських організацій є сприяння розвитку формальної, неформальної та інформальної освіти в Україні.

Відкрито кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта педагога XXI століття» (2016 р.). Засновано польсько-український щорічник «Educacja zawodowa i ustawiczna», який зареєстровано у м. Варшаві. Його засновниками є: Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві та Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Відділенням і його науковими підрозділами засновано фахові видання: збірник наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи»; науковий журнал «Порівняльна професійна педагогіка», який індексується у 23 міжнародних наукометричних базах; збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії». З метою поширення інформації про неформальну освіту дорослих започатковано видання практико-орієнтованого журналу «Територія успіху» (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України).

Відділенням визначено нові наукові напрями подальших досліджень з проблем підготовки сучасного виробничого і педагогічного персоналу: теоретичні і методичні засади впровадження проектних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників; проблеми формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів; визначення методичних основ дистанційного професійного навчання; проектування інформаційно-освітнього середовища ПТНЗ, розроблення методичних основ стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів, розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників провідних галузей економіки; моніторинг якості професійної підготовки майбутніх учителів; теоретико-методичні засади розвитку освіти різних категорій дорослого населення; технології навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти; психологічний супровід навчання різних категорій дорослого населення.

Діяльність **Відділення вищої освіти НАПН України** спрямовано на вирішення актуальних і важливих проблем розвитку вищої освіти, на інноваційне піднесення українського суспільства. Так, віднесений до Відділення Інститут вищої освіти НАПН України (директор — д-р пед. наук, проф. С.А. Калашнікова) забезпечує дослідницько-інноваційну діяльність з імплементації нового Закону України «Про вищу освіту» та Національної рамки кваліфікацій, визначення співвідношення університетського та академічного секторів у світовому науковому просторі, формування лідер-

ського потенціалу університетів, розвитку їхньої автономії, зокрема фінансової, а також підвищення управлінської компетентності працівників вищої освіти.

Вченими Інституту здійснюється системний науковий, методологічний і методичний супровід процесу впровадження нового Закону України «Про вищу освіту». Проведено наукову експертизу та взято участь у розробленні проектів документів законодавчо-нормативного та стратегічного характеру функціонування та розвитку вищої освіти (акад. В.І. Луговий, д-р пед. наук, проф. С.А. Калашнікова, д-р пед. наук, доц. Ж.В. Таланова).

За їхньої участі здійснено друге видання «Національного освітнього глосарію: вища освіта», сформовано «Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», розроблено «Методичні рекомендації щодо створення стандартів вищої освіти нового покоління» та «Методичні рекомендації з розроблення освітніх програм».

Спільно з МОН України Інститутом організовано 12 семінарів із розроблення стандартів вищої освіти для членів науково-методичних комісій МОН України (взяли участь 297 представників), проводиться методична експертиза розроблених стандартів вищої освіти.

Інститут виконує функції національного координатора проекту Програми TEMPUS «ELITE» — освіта для лідерства, інтелігентності та розвитку таланту. За результатами виконання Проекту в Інституті та 7 університетах України функціонують створені центри лідерства — підрозділи зі спеціальним технічним обладнанням, програмним забезпеченням для надання послуг з діагностики та розвитку лідерського потенціалу. У межах Проекту співробітниками Інституту проводяться міжнародні науково-практичні конференції «Університет і лідерство» (2015–2017).

У межах проекту підготовлено навчальні посібники: «Розвиток індивідуального лідерства в університеті» (О. Боднарук); «Викладання в університеті на засадах лідерства» (О. Паламарчук); «Формування командного лідерства в університеті» (І.П. Прохор); «Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти» (С.А. Калашнікова); «Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів» (С.В. Курбатов).

Інститут як національний координатор забезпечував реалізацію проекту «Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України» (у партнерстві з Британською Радою в Україні, Фондацією лідерства для вищої освіти (Велика Британія) та МОН України). За підсумками реалізації Програми очікується досягнення таких результатів: створення національної мережі «агентів змін» — фахівців, готових упроваджувати інноваційні зміни у своїх закладах вищої освіти; здійснення 40 партнерських обмінів між університетами України та Великої Британії; введення механізмів розповсюдження, співпраці та обміну ефективною практикою розвитку лідерського потенціалу університетів; ефективне застосування лідерського потенціалу агентів змін у системі вищої освіти або окремого закладу через визначення їх

статусу та покращення індикаторів досягнень університету; чітке розуміння університетами своєї ролі та відповідальності в умовах розширеної автономії через оновлення університетських стратегій.

У 2016 р. Інститут розпочав роботу як учасник міжнародного Проекту Програми Еразмус+ «Структурована співпраця в області докторських досліджень (підготовки), професійних навичок і академічного письма в регіонах України», спрямований на розвиток потенціалу вищої освіти.

Протягом усього терміну реалізації Проекту співробітництво між закладами вищої освіти в галузі підготовки PhD повинно привести до інституціоналізації через створення науково-дослідних навчальних кластерів, зосереджених навколо університетів на основі DocHubs (регіональних докторських шкіл), які забезпечать навчання і адміністративну інфраструктуру в 5 регіональних центрах: захід, центр, схід, південь і південний схід.

Інститутом розроблено та ліцензовано дві освітньо-наукові програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії: «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті». З 2016/2017 н.р. розпочато навчання здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Політика і лідерство у вищій освіті».

Вагомий внесок у впровадження інноваційних розробок у галузі педагогіки вищої школи здійснює ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. В.О. Олійник, акад. НАПН України, д-р пед. наук, проф. заслужений працівник освіти України, ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, обґрунтував стратегію модернізації системи післядипломної педагогічної освіти на засадах упровадження технологій відкритої освіти і дистанційного навчання. Вчений розробив Концепцію дистанційного навчання педагогічних працівників системі підвищення кваліфікації, а також інноваційні підходи до управління неперервним професійним розвитком педагогічних і науково-педагогічних працівників і керівних кадрів освіти, оцінювання результатів їх навчання у постдипломний період на основі принципів ECTS. Наукові ідеї ученого стали основою розбудови Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти і сприяли перетворенню закладу на інноваційно-дослідницький Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти». За ініціативи В.В. Олійника створено ВГО «Консорціум закладів післядипломної освіти» (2009) та Український відкритий університет післядипломної освіти (2015), діяльність яких спрямована на створення і впровадження сучасних стандартів післядипломної освіти педагогічних, науково-педагогічних і управлінських кадрів; освітніх та управлінських моделей неперервного професійного розвитку педагогічних працівників на основі інноваційних освітніх технологій.

М.О. Кириченко, д-р філософії, доц., очолює громадську спілку «Всеукраїнська академія інноваційного розвитку освіти» (ВАІРО) — перший в Україні

Зустріч учасників Проекту «Структурована співпраця в області докторських досліджень (підготовки), професійних навичок і академічного письма в регіонах України» з представниками Міністерства освіти і культури Фінляндії

інноваційний освітній кластер, що спрямовує свою діяльність на підвищення конкурентоздатності учасників освітнього процесу на основі комерційного та некомерційного співробітництва, розроблення й реалізації інноваційних освітніх проектів.

О.М. Отич — д-р пед. наук, професор розробила і впровадила в освітню практику інноваційну технологію розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання засобами мистецтва, яка була відзначена дипломом лауреата І Національного конкурсу «Видатні наукові досягнення» (номінація «Інноваційні проекти, педагогічні технології»), що відбувався у рамках V Національної виставки-презентації «Інноватика в сучасній освіті» (2013). Сутність технології полягає у гуманізації професійної освіти засобами мистецтва й розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів професійної школи на основі екстраполяції досвіду їхньої художньо-творчої діяльності у професійну площину.

П.В. Лушин, д-р психол. наук, проф., розробив екоцентрований підхід у психології, в основу якого покладено метод екофасилітації. Започаткував інноваційну науково-практичну школу «Екоцентрована психологічна та педагогічна допомога» («Школа екофасилітації»). Мета діяльності школи — психолого-педагогічна допомога особистості у розвитку життєвих або професійних ресурсів в умовах глобалізації. Школа продовжує традиції класичних психологічних шкіл, але в новому науково-історичному контексті, який узгоджується з ідеями глобалізації, екологічності, психоімуннології, квантових переходів, а також нелінійності, незворотності, малої передбачуваності процесу змін узагалі та особистісних змін зокрема.

Т.М. Сорочан, д-р пед. наук, проф., заслужений працівник освіти України, розробила та експериментально апробувала Концепцію розвитку системи підвищення кваліфікації фахівців, стандарт професійної діяльності викладача системи освіти дорослих (андрагога), методичні рекомендації щодо розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти (у частині підвищення кваліфікації фахівців у галузі освіти), інноваційні технології освіти дорослих.